pedahohichnoho universytetu im. M. Kotsiubynskoho [Collection of scientific works of M. Kotsyubinsky Vinnytsia State Pedagogical University], Iss. 47, pp. 147–150, available at: http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/8668. (in Ukrainian).
4. Hurevych, R. S. (2007). Designing, creating and using electronic textbooks, *Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku pedahohichnoi osvity : pedahohichna maisternist, tvorchist, tekhnolohii : zb. nauk. pr.* [Theoretical and methodical foundations of pedagogical education development: pedagogical skill, creativity, technology: a collection of scientific works], under the general editorship of N. G. Nychkalo, Kharkiv, NTU KhPI, pp. 453–458. (in Ukrainian).
5. Diulicheva, Yu. Yu. (2013). Implementing cloud technologies in education: challenges and perspectives, *Informatsiini tekhnolohii v osviti* [Information technology in education], no. 14, pp. 58–64. (in Ukrainian).
6. *Kontsert Dovhan Oksany Zinoviivny "Korol tanho"* [Kontsert Dovhan Oksany Zinoviivny "Korol tanho"], available at: https://www.youtube.com/channel/UCHtfbMBiUnS_ck9XArVTnVw. (in Ukrainian).
7. Lytvynova, S. H. (2013). Cloud technologies in the management of pre-school educational institutions, *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v ekonomitsi, osviti ta sotsialnii sferi* [Information and communication technologies in economy, education and social sphere], issue 8, Simferopol, FLP Bondarenko O. A., pp. 99–101. (in Ukrainian).
8. Oleksiuk, V. P. (2013). The experience of integration of Google APPS cloud services in the information and education space of a higher educational institution, *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia* [Information technologies and teaching aids], Vol. 35, Iss. 3, pp. 64–73, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_35_3_9. (in Ukrainian).
9. Oleksiuk, V. P. (2015). Application of virtual cloud laboratories in the process of preparing future teachers of computer science, *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova Seriia 2 : Kompiuterno-oriientovani systemy navchannia* [Scientific journal of M. Drahomanov National Pedagogical University. Series 2: Computer-based learning systems], no. 15, pp. S. 76–81, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2015_15_15. (in Ukrainian).
10. Protsai, L. and Hibalova, N. (2016), Use of cloud technologies in project activities of future psychologists, *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], no. 9, pp. 126–136. (in Ukrainian).
11. *Fakultetu mystetstv TNPU-25! Ch.1.* [Faculty of Arts TNPU-25! Part 1], available at: https://www.youtube.com/watch?v=WLh59N4dzII&t=18s. (in Ukrainian).
12. Kharuk, A. O. (2015). "The Google Apps Education Edition cloud platform is an educational process", *Materialy vseukr. konf. molod. naukov.* [Materials of the All-Ukrainian Conference of Young Scientists], Kyiv, May 28–29, 2015, Kyiv, pp. 83–84, available at: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10055/1/A_Haruk_2015_05_25_konf_IS.pdf. (in Ukrainian).
13. Chaika, V. M. (2008). *Osnovy dydaktyky : teksty lektsii i zavdannia dlia samokontroliu : navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv* [Basics of didactics: lecture texts and self-study tasks: a manual for students in higher education], Ternopil, publishing house TNPU. (in Ukrainian).

УДК 786.8 (477.83)

Олександр Лузан
Вадим Самолюк

БАЯН У СУЧАСНИХ КЛЕЗМЕРСЬКИХ КОЛЕКТИВАХ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

У статті підкреслено, що одним з компонентів культури України є клезмерська музика. Зазначено її синтетичність, адже вона вбирає у себе елементи різних етнічних

культур – української, румунської, молдавської, польської, турецької. Представлено, що баянне виконавство є одним з компонентів клезмерських ансамблів. Вказано специфіку репертуару колективів, який не обмежується музикою певної етнічної групи, а містить популярні пісні й танці інших народів, здебільшого тих, на території яких функціонує ансамбль.

Ключові слова: *баян, виконавство, клезмерська музика, колектив, полікультурність, репертуар.*

Александр Лузан
Вадим Самолюк

БАЯН В СОВРЕМЕННЫХ КЛЕЗМЕРСКИХ КОЛЛЕКТИВАХ: УКРАИНСКИЙ КОНТЕКСТ

В статье подчеркнуто, что одним из компонентов культуры Украины является клезмерская музыка. Обращается внимание на ее синтетический характер, ведь она впитывает в себя элементы различных этнических культур – украинской, румынской, молдавской, польской, турецкой. Продемонстрировано, что баянное исполнительство является одним из компонентов клезмерских ансамблей. Указана специфика репертуара коллективов, не ограничивающихся музыкой определенной этнической группы, а включающего популярные песни и танцы других народов, в основном тех, на территории которых функционирует ансамбль.

Ключевые слова*: баян, исполнительство, клезмерская музыка, коллектив, поликультурность, репертуар.*

Oleksandr Luzan
Vadym Samoliuk

BAYAN IN MODERN CLEASMERS COLLECTIVES: UKRAINIAN CONTEXT

Bayan is an instrument that managed to take a leading place in musical culture. Ability to meet the spiritual needs of people, wide performance opportunities causes interest in this instrument in different directions. A leading feature of our time is the presence of a significant number of cultures. The problem of their coexistence in the present conditions is one of the key issues of modern scientific discourse. This phenomenon may have different projections of development. On the one hand, the gradual absorption of certain crops is possible, which is accompanied by globalization. On the other hand, the interaction of cultures and ethnic groups is possible, which will lead to their mutual enrichment. The second trend is of a promising nature and implemented at different levels. Modern researchers point out that the problem of identity and self-determination is extremely topical within a multicultural society. Issues of self-identification, including at the level of musical landmarks, are a feature that characterizes the present state. The corresponding tendency manifests itself in the interest of folk ethnic music, which is one of the components of contemporary culture. The brightness and diversity of manifestations of ethnic culture of different peoples contribute to the fact that it is difficult to unanimously characterize, because it has a unique character, no future value, possesses the ability to be changeable and stable at the same time. Among the factors that have an individually colored character, one can mention the melody, intonation, rhythm, peculiarities of the meter. However, in the analysis of musical layers relating to different cultures, a toolkit, common to many nations, can act as a unifying entity.

In the Ukrainian space in recent decades arouse number of projects aimed at the development of ethnic music. There are a number of festivals focused on music from different countries and cultures of the world. These may be projects where attention is paid to World music in general or to Klezmer music in particular. Similar projects allow you to get acquainted with the activities of not only domestic but also foreign collectives. Among the festivals that take place in the Ukrainian space, we

can mention the International Festival of Jewish Music – LVIVKLEZFEST. The activities of groups that play different ethnic music are an interesting subject for research, because the acquaintance with cultures leads to the enrichment of musical luggage and the potential for the formation of new phenomena of synthetic nature.

In each of the areas of ethnic music, the bayan is given the leading place. This instrument is an embodiment of the culture of the people. Bayan is represented in klezmer music, which was and remains a component of musical culture of Ukraine. One can give a considerable list of klezmer groups that are available, both in the western space, as well as in the native. One of the hallmarks of these teams is the use of bayan (accordion or bandeon) as one of the instruments that helps create unique sounds. Typically, such collectives are not limited to the execution of only klezmer music, but include in their repertoire folk works of other peoples, synthesizing the achievements of different cultures.

Keywords*: bayan, performance, klezmer music, collective, multicultural, repertoire.*

Баян – це інструмент, що попри свою не надто давню історію, встиг зайняти провідне місце в музичній культурі. Чимала кількість творів сучасних композиторів, призначена для баянного виконавства, як окремі п'єси, так і великі твори, зокрема концерти для баяну з оркестром. Проте, попри його широку затребуваність у сфері академічної музичної культури, він є і невід'ємним компонентом культури різних етносів. Здатність відповідати духовним запитам людей, широкі виконавські можливості обумовлюють інтерес до даного інструменту і у напрямках, що є своєрідною "золотою серединою" між академічною та народною музикою – в інших напрямках неакадемічної (в тому числі естрадної) музики. Виділення особливостей звернення до баяна в контексті сучасної неакадемічної музичної культури є актуальним та малодослідженим питанням, що демонструватиме перспективні напрямки для його подальшого розвитку.

Проблема полікультурності й аспектів її впливу на етнічні культури проаналізовані у праці І. Сидоренко та В. Федосової [4]. Специфіку єврейської народної інструментальної музики досліджує М. Береговський [1]. Клезмерська музика в культурі України XIX – початку XX ст. розглянута у статті В. Щепакіна [6]. Дефініція і загальні особливості клезмерської музики представлені в розробці Р. Хантінгтона [7]. Особливості фестивалів, присвячених розвитку баянного виконавства, визначив О. Сергушкін [3].

Мета статті – окреслити роль баяна в діяльності клезмерських колективів, які становлять частину музичної етнічної культури сучасного українського простору.

Провідною ознакою нашого часу є наявність значної кількості культур. Проблема їх співіснування в умовах сьогодення – одне з ключових питань сучасного наукового дискурсу. Дане явище може мати різні проекції розвитку. З одного боку, можливе поступове поглинання певних культур, яке супроводжується глобалізацією. З іншого, можлива взаємодія культур та етносів, що приводитиме до їх взаємозбагачення. Друга тенденція є перспективною та реалізується на різних рівнях. Сучасні дослідники відзначають, що в рамках полікультурного суспільства надзвичайно актуалізується проблема ідентичності та самовизначення. "Культурний плюралізм, взаємопроникнення цінностей, обмін ідеями призвели до того, що суспільна свідомість актуалізувала питання самовизначення. Відповідно виникли завдання про формування етнічних, національних, релігійних ідентичностей, їхній взаємозв'язок зі суспільством і територією проживання; постали питання не лише про колективні орієнтири в спільному світі, а й про вибір та свободу кожного індивіда" [4, с. 233].

Питання самоідентифікації, в тому числі на рівні музичних орієнтирів, служить ознакою, що характеризує стан сьогодення. Відповідна тенденція проявляється в інтересі до етнічної музики, яка є одним із складових компонентів сучасної культури. Яскравість та різноманітність проявів етнічної культури різних народів сприяють тому, що її важко одностайно охарактеризувати, адже вона неповторна, має сучасну, а не прийдешню цінність, здатна бути мінливою і стабільною одночасно. Серед факторів, що індивідуально забарвлені, можна згадати мелос, інтонаційність, ритм, особливості метру, ладову організацію. Разом з тим,

при аналізі музичних шарів, що належать до різних культур, об'єднувальним чинником може служити інструментарій, який є спільним у багатьох народностей.

Баян – це інструмент, який по-різному трактують у рамках етнічної культури; при цтому він залишається актуальним і таким, що надає народності звучанню. Баян представлений в українській музиці, аргентинській, іспанській, окрім цього, баян (акордеон) часто виступає одним з обов'язкових учасників клезмерських колективів. Що ж саме можна віднести до клезмерської музики та якими є її сутнісні риси? Їй притаманна передусім синтетичність, бо вона спирається на етнічну музику різних народів. "Було багато впливів на клезмерську музику, адже вона вбирала музику з областей, де грали клезмерську музику. Є вплив циганської музики. Клезмерська музика охоплює елементи грецької, української, російської, литовської, угорської, польської та турецької музики. Інструментальні засоби базувалися на наявності інструментів і виконавців у кожному регіоні" [7].

Дослідники вказують на те, що клезмерські колективи мали широку сферу застосування у музичній культурі України на рубежі XIX–XX століть. "До найтиповіших, зумовлених багатовіковою історією єврейського народу подій належать: весілля (до речі, не завжди обов'язково єврейські), деякі релігійні та цивільні свята тощо, під час котрих неможливо було обійтися без єврейських музикантів, додамо також доволі часті випадки їхньої діяльності в повсякденному житті всієї полінаціональної громади, яка населяла те чи інше місто, містечко або селище" [6, с. 271]. Подібні колективи функціонують і в наш час. Наразі можна виділити чимало проектів, спрямованих на розвиток та популяризацію клезмерської музики, яка широко представлена в різних європейських та країнах Сходу. Клезмерська культура має зв'язок з релігійним і духовним спадком, причому в сучасному дискурсі наголошується, що без урахування релігійного чинника вона не була б самою собою. "Під час розгляду питання полікультурності та ідентичності не можна залишити поза увагою роль релігійного чинника. Цей чинник безпосередньо пов'язаний із проблемою національних меншин та іммігрантів в Європі. Питання національного самовизначення в Європі стає дедалі актуальнішим, і почався цей процес від 70-х минулого століття" [4, с. 235].

Більшість клезмерських колективів, які існували до XX століття, мали надзвичайно великий репертуар, що не обмежувався єврейською музикою, а часто містив популярні пісні й танці інших народів, здебільшого тих, на території котрих функціонував ансамбль. Відбувались освоєння та проникнення у клезмерську музику певних інтонацій, ладових та ритмічних елементів, що мали румунське, молдавське фольклорне походження. М. Береговський наголосив на відсутності національної замкнутості. "Поряд зі специфічно єврейськими танцями (якщо будь-які танці взагалі можна називати специфічно національними), такими, як шер, фрейлехс, баройгез-танц (танець сварки) та ін., на весіллях завжди грали і танцювали загальнопоширені в другій половині XIX ст. танці – польку, кадриль, лансьє, рондо та ін. Серед сольних танців на єврейських весіллях в Україні і за її межами найпопулярнішим та найулюбленішим танцем споконвіку був козачок" [1]. Цей самий науковець зазначив, що жок, який часто виконували в українському просторі клезмерські ансамблі як вуличний наспів чи танець, найімовірніше був запозичений із молдавського або румунського фольклору, хоча згодом його почали сприймати саме як невід'ємну частину музики клезмерів.

В українському просторі упродовж останніх десятиліть виник ряд проектів, спрямованих на розвиток етнічної музики. Є низка фестивалів, орієнтованих на музику різних країн та культур світу. Це можуть бути проекти, де увагу приділяють World music загалом чи клезмерській музиці зокрема. Подібні проекти дають змогу ознайомитися з діяльністю не лише вітчизняних, а й зарубіжних колективів. Серед фестивалів, які проходять в українському просторі, можна згадати Міжнародний фестиваль єврейської музики – LVIVKLEZFEST, який за підтримки Холдингу емоцій "!FEST" з 2009 року проводять у Львові. В рамках даного фестивалю відбуваються концертні виступи різних колективів, як українських, так і закордонних. Серед тих ансамблів, які брали участь у проектах у рамках фестивалю LVIVKLEZFEST, можна згадати аргентинський "TangoKlezmerProject" (бандеон, клавішні, контрабас та кларнет), польський колектив "KlezmarFour" (скрипка, контрабас, ударні, баян, кларнет), словацький "Preßburger Klezmer Band" (саксофон, скрипка, кларнет, ударні, перкусія,

клавішні, акордеон). Колективом, який виконує етнічну (в тому числі клезмерську) музику та використовує серед інших інструментів баян, є канадський квартет "Quartetto Gelato" (Колін Майер, Кірк Старкі, Чарль Козенс, Пітер де Сотто). Його виконавці грають на різних музичних інструментах (скрипка, мандоліна, гобой, кларнет, віолончель, гітара), в тому числі на баяні. Музиканти не лише грають, а й поєднують гру зі співом. Вони блискуче комбінують різні стилі й напрямки. "Це і віртуозно виконувані класичні твори, і романтичні оперні арії, і запальне танго, і пристрасні циганські композиції, і народні пісні" [3, с. 86].

Одним з цікавих явищ у сучасній культурі є діяльність дуету "Klezmer Reloaded" у складі Олександра Шевченка (баян) та Мацея Голебіовські (кларнет). У їх репертуарі цікаво звучить музика східноєвропейських євреїв-клезмерів, пропущена крізь призму власного бачення. Інтерес до клезмерської музики об'єднав у 2008 році українського та польського музикантів, які змогли виробити власний виконавський неповторний індивідуальний стиль, базований на змішуванні різних музичних культур. У їх творчому доробку – не лише перевтілення та відтворення єврейських мелодій, а й численні експерименти з класикою.

Є чимало українських колективів, які виконують клезмерську музику. В них використовують як баян, так і акордеон. Pushkin Klezmer Band – це колектив, який було засновано в 2010 році, його учасники (Дмитро Герасимов, Олексій Сагітов, Шевкет Зморка, Дмитро Коваленко, Ігор Сідаш, Христина Кирик, Олексій Гмиря) однаково добре виконують фольклор різних народів світу, презентуючи його не лише на клезмерських фестивалях, а й у інших проектах, пов'язаних із world music. У їх репертуарі – єврейські весільні мелодії, хасидські нігуни, одеський міський фольклор, румунська, циганська, кримськотатарська музика. Основою їхнього інструментарію є кларнет, тромбон, клавіші, акордеон, гітара, контрабас та ударні. Альбом гурту заслужив чимало позитивних відгуків, у яких підкреслено широкий спектр тих музичних стилів, котрі переплітаються у творчому спадку колективу. "З легкої руки молодих клезмерів старовинні теми стають частиною актуальної джазової та world music культури. Протискуючись крізь жанри, балансуючи між розумним джазом і балканським божевіллям, теплим ретро і колоритною шароварщиною, "Пушкін" намацує свій власний, новий солодкий стиль" [2].

Український колектив "Консонанс-ретро" з Одещини також належить до ансамблів, які виконують музику фольклорного спрямування. В їх репертуарі народна музика, характерна для південних регіонів України, у тому числі клезмерська. Участь колективу в міжнародних етно-фестивалях, запис кількох музичних альбомів сприяють популярності "родинного" гурту. "Репертуар цього духового оркестру складається з унікальних єврейських, українських та молдавських (бессарабських) весільних мелодій, які виконували клезмери, музики та латуари у 30-70 роках XX століття. Відновлені з ініціативи оркестру Konsonans-Retro мелодії отримали нове звучання, характерне для балканської клезмерської музики, оскільки основними інструментами колективу є мідні духові" [5]. З інструментів використовують трубу, тромбон, бас-тубу, баян, акордеон, барабан.

Варто зазначити, що діяльність колективів, які грають різну етнічну музику, є цікавим предметом для дослідження, адже ознайомлення з культурами приводить до збагачення музичного багажу та потенційної можливості утворення нових синтетичних явищ. "Полікультурність як множинність культур у їх різноманітності містить безумовно позитивне розуміння своєї суті – взаємні збагачення, обмін, наслідування, запозичення, інтеграція як узгодженість норм, надбань, здобутків, ціннісних настанов тощо" [4, с. 233].

Практично в кожному з напрямків етнічної музики чільне місце відводять баяну. Цей інструмент є уособленням культури народу. Баян представлений у клезмерській музиці, яка була й залишається компонентом музичної культури України. Можна навести чималий перелік клезмерських гуртів, що наявні як у західному, так і у вітчизняному просторах. Однією з характерних ознак цих колективів є використання баяна (акордеона чи бандеона) як одного з інструментів, що допомагає створити неповторне звучання. Подібні колективи, як правило, не обмежуються виконанням лише клезмерської музики, а вводять до свого репертуару фольклорні твори інших народів, синтезуючи здобутки різних культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береговский М. Еврейская народная инструментальная музыка / М. Береговский. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http:// www.klezmer.com.ua/history/history_text11.php.
2. Концерт еврейского оркестра Pushkin Klezmer Band [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cultprostir.ua/ru/event/koncert-evreyskogo-orkestra-pushkin-klezmer-band.
3. Сергушкин А. Все цвета музыки на фестивале “Виват, Баян!” / Алексей Сергушкин // Самара и Губерния, № 2/2013 (июнь). – С. 86–88.
4. Сидоренко І. Г. Полікультурність та ідентичність як чинники самовизначення особистості / І. Г. Сидоренко, В. С. Федосова // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – 2014. – Вип. 33. – С. 231–238.
5. Сімейний оркестр Konsonans-Retro відкриє гала-концерт фестивалю LVIVKLEZFEST-2018 традиційною весільною клезмерською музикою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.klezfest.lviv.ua/ua/uchasnyky/razom/54-konsonans-retro-mkodyma-ukraina-odeska-obl.html.
6. Щепакін В. М. Клезмерська музика в культурі України XIX – початку XX ст. / В. М. Щепакін // Культура України. Збірник наукових праць. – Х. : ХДАК, 2010. – Вип. 31. – С. 270–279.
7. Huntington R. Klezmer: Definition, Music & Instruments. – URL: https://study.com/academy/lesson/klezmer-definition-music-instruments.html.

REFERENCES

1. Beregovsky, M. Jewish folk instrumental music. – available at: http: // www.klezmer.com.ua/history/history_text11.php (accessed 25.09.2018). (in Russian).
2. Concert of the Jewish orchestra Pushkin Klezmer Band. – available at: https://cultprostir.ua/ru/event/koncert-evreyskogo-orkestra-pushkin-klezmer-band (accessed 30. 09. 2018) (in Russian).
3. Sergushkin, A. (2013). All the colors of music at the festival “Vivat, Bayan!”, *Samara i Guberniya* [Samara and the Province], Vol. 2, pp. 86–88. (in Russian).
4. Sidorenko, I. G. and Fedosova, V. S. (2014). Polyculture and identity as factors of personality self-determination, *Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury* [Actual problems of history, theories and practices of artistic culture], Vol. 33, pp. 231–238. (in Ukrainian).
5. The Konsonans-Retro family orchestra will open the gala concert of the LVIVKLEZFEST-2018 festival with traditional wedding klezmer music, available at: http://www.klezfest.lviv.ua/ua/uchasnyky/razom/54-konsonans-retro-mkodyma-ukraina-odeska-obl.html (accessed 1.10.2018). (in Ukrainian).
6. Schepakin, V. M. (2010). Klezmer music in the culture of Ukraine of the XIX – early XX centuries., *Kultura Ukrainy* [Culture of Ukraine], Vol. 31, pp. 270–279. (in Ukrainian).
7. Huntington, R. Klezmer: Definition, Music & Instrument. – available at: https://study.com/academy/lesson/klezmer-definition-music-instruments.html (accessed 11.10.2018). (in English).

УДК 781.1
ORCID iD 0000-0001-7181-996X

Ольга Вороновська

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ГЕНЕЗИСУ ЗНАКІВ МУЗИЧНОЇ МОВИ

У статті висвітлено сучасні наукові трактування походження мови в цілому, зокрема, музичної мови, як такої, що має знакову природу. Досліджено єдину природу звукової інтонації